

VIERA ŽEMBEROVÁ

ZA ŠTEFANOM DRUGOM

Do vedeckého a slovenského literárneho života v polovici päťdesiatych rokov 20. storočia vstúpila generácia absolventov Filozofickej fakulty Slovenskej univerzity, dnešnej Univerzity Komenského, ktorá sa aj po rokoch navzájom a rada pripomínala ako generačné spoločenstvo tvorené najmä PhDr. Júliusom Nogem, CSc., PhDr. Vladimírom Petrikom, CSc., a **PhDr. Štefanom Drugom, CSc. (29. 11. 1931 – 16. 7. 2011)**.

V čase svojho zapájania sa do spoločenského života a do kultúrneho prostredia veľkomesta sa napájali na svojim predchodcom v odbore, na o desaťročie starších literárnovedných pracovníkov, medzi nimi boli Karol Rosenbaum, Miloš Tomčík, Ivan Kusý, Stanislav Šmatlák, Ján Števček, Nora Krausová, Cyril Kraus, Viktor Kochol, Oskár Čepa a ďalší. Aj spomedzi nich sa viacerí hlásili k vedeckému školeniu svojho univerzitného profesora Andreja Mráza a v čase príchodu Štefana Druga a jeho rovesníkov to boli oni, kto už výskumne profiloval Ústav slovenskej literatúry SAV v Bratislave. Povojnových absolventov filológie na bratislavskej univerzite spájajú nielen výrazné osobnosti pedagógov, štúdium literárnej vedy, ale aj metodologické inklinácie predovšetkým k literárnej histórii a neskôr k semiotike, verzológii, genológii a teórii prekladu.

Štefan Drug sa uviedol ako rázny recenzent a literárny (generačný) kritik, popri začínajúcich kritikoch Júliusovi Nogem, Michalovi Gáfríkovi, Kornelovo Földvárim, na čo Vladimír Petrik v knihe rozhovorov Hľadanie minulého času (2009, s. 63) spomína takto: „*Stať sa literárnym kritikom vtedy bolo veľmi jednoduché*“, hoci spomedzi všetkých „*Najostrejšie pero mal Š. Drug, ktorý za jednu recenziu musel v roku 1951robiť verejnú sebakritiku, čo vtedy nebol nijaký špás*“. Rané roky Štefana Druga vyplňa popri recenzistike aj kultúrna publicistika, hoci v literárnej vede sa profiloval ako literárny historik so záujmom o slovenských davistov (*DAV a davisti*, 1965, spoluautorsky *DAV, spomienky a štúdie*, 1965, *Listy o DAVe*, 1975, *Od robotníckej poézie k DAVu*, 1976),

Eduarda Urxa (*Urx a naša prítomnosť*, 1960, *Básnik v zástupe*, 1961, *Edo Urx*, 1962, *V službách revolúcie*, 1976), Vladimíra Clementisa (*Vladimír Clementis, kultúrny publicista*, 1967, *Vladimír Clementis*, 1970) a Laca Novomeského (*Dobry deň, človek...*, 1983, a po roku 1990 Drugova nekompromisná publicistika na stránkach kultúrnych týždenníkov sa venovala obrane Novomeského poézie) alebo na pozabudnutého muža slovenského divadelného prostredia, ktorému zostavil výber z jeho teatrologickej a kultúrnej pozostalosti *Vladimír Wagner. Nokturná* (1978).

Ako historik vývinových pohybov v slovenskej literatúre dôkladne poznal literárny archív, autorský materiál a vývinové súvislosti otvárané do najširšieho spoločenského kontextu, čo mu umožnilo sprítomňovať, aktualizovať aj popularizovať, teda fundovane vypovedať o zlomových udalostiach v dejinách i národnej kultúre „návrtni neformálnymi, neakademickými“, ktoré z jeho prác vytvorili podložie na účinné spoločenské i vzdelávacie rozširovanie poznania a vedomostí.

Genologický prístup k Drugovým autorským prácam zvýrazní jeho zaraďovanie medzi tvorcov subžánrov literatúry faktu. Štefan Drug si vypracoval prozaický žáner, ktorý označoval za „životopisné rozprávanie“ a v ňom aktualizoval postupy osvedčené v memoároch, personálnych biografiách, pri rekonštrukcii podložia z politickej a spoločenskej histórie, prostredníctvom životopisných reálií obnovoval súvislosti kultúrnej histórie, naplno objasňoval neznámy autorský materiál. V tom väzí príčina, prečo sa súčasťou „živých“ dejín slovenskej kultúry, literatúry a umenia stali práve jeho interpretačne koncipované práce venované sprítomnenia človečine a „humanizácii“ zástoja Janka Jesenského, Eduarda Urxa, Vladimíra Clementisa, Petra Jilemnického, Fraňa Kráľa, Laca Novomeského, Jána Poničana, Ladislava Szántoa, Jozefa Tomášika či Josefa Zindra – Gracchusa a ďalších „robotníkov“ na ceste emancipácie národnej kultúry a spoločenstva po prítomnosť.

Ak vyznával Štefan Drug literárnovedný imperatív, tak ho vyjadruje slovo objektívnosť: „Nech teda hovoria fakty“, to napísal v úvode publikácie *DAV a davisti* (1965) a natrvalo sa pridržal takto vymedzenej metodologickej inštrukcie pri práci s materiálom. Drug dôveroval kultúrnemu faktu vtedy, keď ho overil v súvislostiach vývinového kontextu, a i napriek tomu nič a nikdy neoznačil za konečné poznanie, čo naznačuje aj Záverečná poznámka žánrovo výnimočnej literárne a literárnohistoricky koncipovanej publikácie *Dobry deň, človek* (1983, s. 555). Poznámkou oslovuje svojho čitateľa predovšetkým ako literárny historik: „Prosím pri tejto príležitosti všetkých čitateľov, ktorí poznajú ďalšie údaje a fakty zo života Laca Novomeského, alebo majú pripomienky k uvádzaným informáciám, nech ich láskavo oznámia autorovi/.../“.

Drugov zmysel pre hodnoty aj profesijný imperatív, ktoré sú obsiahnuté v pojme objektívnosť, spôsobili v širších politických dejinách druhej polovice

minulého storočia, že menil svoje pracoviská, z Ústavu slovenskej literatúry SAV na konci šesťdesiatych rokov odchádza do Krakova za lektora slovenského jazyka a literatúry na Jagellonskú univerzitu (1969–1974), po návrate sa stáva redaktorom vydavateľstva Tatran (1974–1989) a na konci osemdesiatych rokov sa môže vrátiť na post vedeckého pracovníka Literárnovedného ústavu SAV; inštitúcia sa vráti na začiatku nasledujúceho desaťročia k pôvodnému názvu Ústav slovenskej literatúry SAV, ale už s novým vedením a inými výskumnými ambíciami.

Po návrate k práci literárneho historika vymení Štefan Drug záujmy prekladateľa z poľštiny a vydavateľského redaktora za ciele výskum pohybov v slovenskej literatúre a kultúre v druhej polovici minulého storočia. Azda je prirodzené, že sa sústredene vrátil k „horúcim témam“, za ktoré zaplatil profesijnú daň po roku 1972 (*Niekoľko poznámok ku Gašparovmu návratu do literatúry*, 1970 a iné) a venuje sa napríklad *Literárnym sporom po novembri* 1989, ktoré včlenil do knižnej práce pod veľavravným názvom *Literatúra a politika po slovensky* (2003).

Vtedy, keď sa najbližší kolegovia i priatelia navždy rozlúčili a naďalej sa lúčia v spomienkach so Štefanom Drugom, robotníkom literatúry - označenie slovenských romantikov pre tých, ktorých si tak ctíli a uznávali - uvažoval Ján Buzássy vo svojom stĺpčeku (denník *Sme* 21. 7. 2011, s. 14) o dosahu „letného dopisovania“ na rozvoj slovenčiny a aj o následkoch vytrácania sa klasického dopisu, tematických, na tvorivý problém sústredených listov súčasných osobností v kultúre, aby si napokon pochvaloval: „*Páčila sa mi kniha Štefana Druga o korešpondencii básnikov Krčméryho a Beniaka /.../. A to Buzássy uznanlivo odkazoval na monografiu *Trnistá cestu k básnickej sláve*. Valentín Beniak (2001).*

Márne sa ľudská vôľa vzpína, napokon sa stane to, čo s nami zamýšľa Čas, preto sa cesty sveta a cesty života zbiehajú.

